
Kitap Tanıtımı

Kazaklar Nasıl Ruslaştırılmaya Çalışıldı?

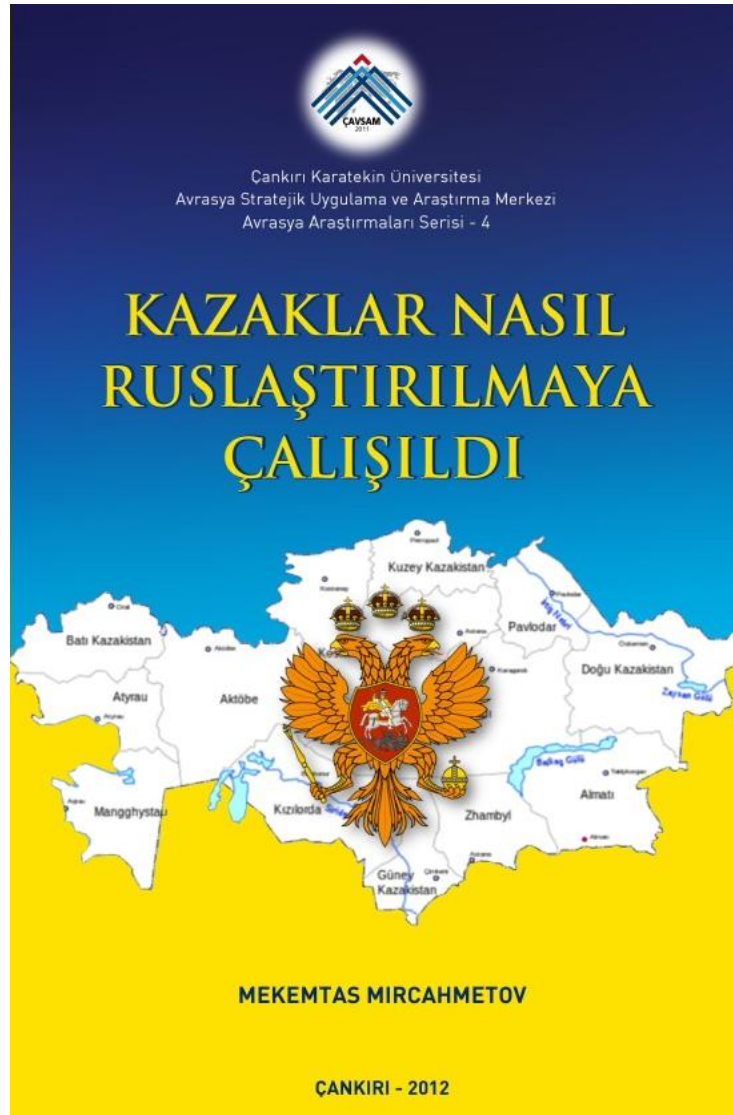
Mekemtas MİRZAHMETOV

Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2013, 176 sayfa

Reha YILMAZ

Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

yilmazreha@gmail.com

Prof. Dr. Mekemtas Mirzahmetov tarafından “Kazaktar Kalay Orıstandırıldı (Kazaklar Nasıl Ruslaştırıldı)” adıyla kaleme alınan, Prof. Dr. Z. Bağlan Özer ve Yrd. Doç. Dr. B. Tümen Somuncuoğlu tarafından Türkiye Türkçesine aktarılan eser, “Kazaklar Nasıl Ruslaştırılmaya Çalışıldı” adıyla Çankırı Karatekin Üniversitesi Avrasya Stratejik Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından Avrasya Araştırma Serisinin 4. Kitabı olarak yayınlandı.

176 sayfadan oluşan eser üç bölüm ve bir röportajdan oluşuyor. Birinci bölümde “Millet Nasıl Ruslaştırıldı? (Muhtar Avezov’un oto sansürünün tarihçesi)”, ikinci bölümde “Vatan Nasıl Ruslaştırıldı? (Vatan Tarihi-Millet Tarihidir)”, üçüncü bölümde ise “Şuur Nasıl Ruslaştırıldı?(Alfabe niçin değiştirildi?)” başlıklarından oluşuyor. Dördüncü bölümde ise yazarın şahsi, sanatsal ve bilimsel çalışmaları üzerine kapsamlı bir röportaj yer alıyor.

Sovyetler Birliği’nin kurulması ile Türk halkları bir beklenti içine girseler de bu dönemde asimilasyon Türkistan’da ve diğer Türk bölgelerindeki yeni bir şekil almıştır. Sovyetler Birliği hâkimiyeti altındaki bütün azınlıkların ve yerli hakların Ruslaştırılması projesinde Çarlık Rusya’sının daha uzun süren idaresi döneminde elde edemediği neticelere ulaşılmıştır. Sovyet Rusya 70-80 yıl gibi kısa sayılabilecek bir zaman diliminde Ruslaştırma faaliyetlerinde önemli bir mesafe kat etmiş olsa da hâkimiyeti altındaki milletleri tamamen dönüştürmeyi başaramamıştır. İdeolojik eğitim sistemi ile yeni nesillerin yetiştirilmeye çalışıldığı ve yeni bir Sovyet insanı yaratılmaya çalışıldığı bu dönemin başlangıcında kullanılan sembol milli, muhteva ise sosyalist idi.

Sovyet rejiminin 1991 yılında yıkılışından iki yıl sonra okuyucu ile buluşan bu çalışma, hürriyetlerine kavuştuktan sonra halkın şuurlu kesimini oluşturan edebiyat ve tarih çevrelerinin kendi halklarına karşı borçlarını ödemelerinin bir örneğidir. Kitabın birinci bölümünde “**Millet Nasıl Ruslaştırıldı?**(Muhtar Avezov’un oto sansürünün tarihçesi)” başlığını taşıyor. Bu bölümde Rusya ve Sovyetler Birliği döneminde Kazaklara yönelik asimilasyon politikaları ele alınarak örneklendirilmiştir. Hatta asimilasyon politikalarını dile getirenlerin bile cezalandırıldığı tüm açıklığıyla vurgulanmıştır. Bu husus kitapta şu satırlarla dile getirilmektedir:

“Sovyetler Birliği’nde kişiye tapma döneminin getirdiği baskının dönemin bütün sosyal ve siyasi şartlarını belirlediği bilinmektedir. Bilhassa Kazakistan’da bu dönem bütün yönleri ile hissedilmiştir. O dönemde gerçekleri söylemek ve açıklamak mümkün değildi. Basın, yayım döneminde yürütülen halk üzerinde sömürge zihniyetini yerleştirmek maksadıyla yapılan misyonerlik faaliyetleri idi. Bu mesele karışık ve görünmeyen yönleri olan bir konudur. Başlangıçta Kazak şair, yazar ve araştırmacılarının eserlerinde bu konulara açık olarak değinilmiştir. Fakat bu durum, 1930’lu yıllardan başlayarak, Stalin döneminde sert bir şekilde cezalandırıldı.

Bu konularda açıkça yazan dönemin şairlerinin, yazarlarının isimlerini anmak bile yasaklanmıştı. Bu cümleden olmak üzere Alihan Bökeyhan, Ahmet Baytursun, Miryakup Dulat, Mağcan Cumabay, Köşke Kemenger, S.İsfendiyar, Yusufbek Aymaut'u sayabiliriz. Bunun dışında Dulat, Murat, Şortanbay'ın eserleri ise kısmen yasaklanmıştı. Onlardan sonraki dönemlerde bunların isimlerinden dahi söz edilmedi. Bunları hatırlamak, bunlardan bahsetmek yasaktı. Ancak yarım yamalak şekilde meselelerden dolayı olarak bahsetmek durumu ise nadir olarak gözlenebilen bir vaka idi. Bunların arasında Muhtar Avezov'un Abay Yolu büyük romanı, Şerhan Murtaza'nın Kızıl Cebe (Kızıl ok), Simaşko'nun Konırau (Zil), Caysanbek Moldağaliev'in Taza Bulak (Temiz Pınar) romanları da dolaylı olarak bu konulardan bahseden eserler grubuna dahil edebiliriz. Daha sonra bu gruba Galım Ahmedov'un "Eski Dosttar (Eski Dostlar)" adlı hikâye ve hatıratı da eklendi."¹

Bu tarz eserler içerisinde Muhtar Avezov'un *Abay Yolu* adlı romanı özel bir önem taşımaktadır. Bu nedenle birinci bölümde bu eserin ayrıntılı analizi yapılarak merkezi hükümetçe yapılan sansürü aşabilmek için yapılan çalışmalar ortaya konulmaktadır. Bu eserde tarihi hadiseler üstü örtülü olarak anlatılmış olsa da gerçekleri anlamada, onun verdiği öğretici nasihatler genç nesiller için oldukça faydalı olmuştur. Çünkü Kazak Sovyet edebiyatının klasik eseri sayılan *Abay Yolu* devlet ve Lenin ödülleri almış bir eserdir. XX. asrın önemli eserlerinden sayılan *Abay Yolu* isimli eser Stalin döneminde (kişiye tapma döneminde) yoğun baskıların hâkim olduğu bir dönemde yayınlamasından dolayı birçok sembolik, üstü örtülü anlatımlar içermektedir. Eserin bu durumu sıradan okuyucuların eserde adeta gizlenmiş olan fikirleri algılamasına mani olmaktaysa da zeki ve meseleye hâkim araştırmacılar yazarın vermek istediği asıl mesajlara ulaşabilmektedirler.²

Ona göre:

"Onun bu çabası esnasında misyoner ilim adamlarıyla ilgili daha önce yazılmış olan eserlerin arşivlere ve diğer ana kaynaklara inilerek araştırılmamış ve değerlendirilmemiş olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu misyoner ilim adamları hakkında şimdiki Kazak edebiyat tarihinde verilmekte olan bilgiler maalesef sadece yalan ve boş övgülerle doludur. Başka bir deyişle, bu tip misyonerlerin eksiklerini gizleyip müspet yönlerini ön plana çıkaran ve bu şekilde kamuoyunu yanıltan yayınlar çok fazlaydı.

Halk nezdinde aydın olarak görülen bazı kişiler de bu hâkim atmosferin etkisinde kalarak hiçbir ilmi temeli olmayan bu suni fikirleri benimsemişlerdi. Kazakistan'daki bütün okullar ve yüksek eğitim kurumlarında eğitim gören öğrenciler için hazırlanan, ilme aykırı bu yanlış edebiyat, dil ve tarih ders

¹ Mekemtaş Mirzahmetov, Kazaklar Nasıl Ruslaştırılmaya Çalışıldı, (aktaranlar: Z. Bağlan Özer, B. Tümen Somuncuoğlu) Çankırı, ÇAVSAM yayınları, 2012, s. 2.

² Mirzahmetov, Kazaklar Nasıl Ruslaştırılmaya Çalışıldı....., s. 3.

kitaplarının hâlâ kullanılmakta olması daha da vahim bir duruma sebep olmaktadır. Dolayısıyla bu önemli konuyu tarih ve arşiv materyallerine dayandırarak detaylıca araştırmak ve ortaya koymak, böylece okuyucu kitlesini gerçeklerle tanıştırmak gerekmektedir. Dolayısıyla tarihten kısa malumatların sunulmasını, delil olarak arşiv bilgilerinden alıntılarının kullanılmasını ve eserlerin ilk nüshalarından yararlanmayı gerekli gördük. Çünkü tarih konularında delil olmadan, arşiv bilgileri kullanılmadan ve değerlendirilmeden sonuca varmak sağlıklı karar vermeyi zorlaştıran bir etkidir.”³

Eserde imparatorlukta çok dilli gayri Rus halkların hepsini Hıristiyanlaştırıp, Ruslaştırılması konusu üzerinde durulmuştur. Bu amaçla 1869 yılında Moskova’da özel bir misyonerlik kurumu yaratılmış ve bu siyasî amacı gerçekleştirme görevi verilmiştir. Çarlık hükümeti diğer halkları zorla asimilasyon sistemini uygulamaya koymuştu ve bunun için bu bölgelere göç eden Rus nüfusa büyük ümit bağlanıyordu. Ruslaştırma siyasetinin gerçekleştirilmesi için özel bir komite kurulmuş, bu konuda komiteye yardımcı olması amacıyla Ruslaştırma Dairesi görevlendirilmişti.⁴

Eserde Rusların müstemleke haline getirdiği halkları Ruslaştırmak için eğitim sistemlerine müdahale ettikleri ve bunun için özel okullar kurdukları belirtilmektedir. Yazara göre Çarlık hükümeti, Rus olmayan halklar için açılan okulların bilim öğretmekten ziyade bu bölgelerde Rus idaresinin siyasî, sosyal, günlük ihtiyaçları için alt kademeli memurları yetiştirmek maksadıyla açılmıştır. Gayri Rus haklar için açılan bu okulların hepsi misyonerlik amacı taşımaktadır.

Kazakistan’da da Çar’ın temsilcisi olan sömürge valilerince Kazak topraklarında açılmış Öğretmen Okulları (Seminarya) ile karışık mekteplerde misyonerlik amaçlı faaliyetler yürütülmüştür.⁵ Misyonerlerin çabaları ve desteğiyle açılmış ve hükümet tarafından tam manasıyla desteklenen bu karışık mekteplerin açılmasındaki asıl amaç Müslümanların milli mektep medreselerine karşı bir ideolojik silah oluşturmaktı. Dolayısıyla Türkistan’da karışık mektepleri açmış ilim adamları: “*Bu karışık okulların faaliyetleri vasıtasıyla Türkistan ülkesinde Ruslaştırma yapılmalıdır*” diyerek Ruslaştırma siyasetinde karışık mekteplerin üstleneceği role özel bir anlam vermişlerdir.⁶

Yazar, misyoner ilim adamlarının çok önem verdikleri meselelerden birinin de kitle iletişim araçları vasıtasıyla misyonerlik fikrinin yayılması olduğunu ifade etmektedir. Onlar misyonerlik propagandası yapmak için gazete, dergi ve çeviri kitapları yayınlıyorlardı. Bu çerçevede Ortodoks dininin kutsal kitaplarını Kazak diline çevirerek yayınladılar. Meselâ, 1860-1917 yılları arasında Kazak diline

³ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 11.

⁴ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 17-18.

⁵ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 17.

⁶ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 19.

Ortodoks dini ile ilgili 72 kitabın çevrilip dağıtılması küçümsenecek bir faaliyet değildir. Bunlara ilaveten 1861 yılı ile 1874 yılları arasında İlminskiy, Katarinskiy, Alektorov, Vasliyev, Voskresenskiy ve Levşin, Rus alfabesi temelinde yazılan kitapları da hazırlamaya başladılar. Misyoner ilim adamları, Ortodoks dinini yaymak için 2 Haziran 1847 yılında Kazan Dinî Akademisi'ne bağlı *Tercümanlar Komitesi*'ni kurup, başına İlminskiy'i getirdiler.⁷

Kitabın ikinci bölümü “**Vatan Nasıl Ruslaştırıldı** (Vatan Tarihi Millet Tarihidir)” başlığını taşıyor. Bu bölümde binlerce yıldır Moğol, Türk ve Çin kültürlerinin karışımından oluşan Kazak tarihinin ve yer isimlerinin Rus yönetimi tarafından nasıl değiştirildiği üzerinde durulmuştur. Yazar özellikle bu siyaseti ayrıntılı bir şekilde tasnif etmiştir. Ona göre:

“Sömürge altına alınmış Kazak topraklarındaki coğrafi yer isimlerini değiştirme siyasetinin Çarın temsilcileri tarafından çeşitli hileli yöntemler kullanarak yürütülmüş olduğu şu icraatlarından da anlaşılmaktadır:

1. *Sömürge altına alınmış bölgelerde Romanov hanedanlığındaki Çarların, knezlerin, askerî komutanların, general valilerin ve Çar hizmetinde olan diğer ünlü kişilerin isimlerinin verilmesi,*
2. *Sömürgeci hükümetin güvenilir ideolojik dayanağı olan Ortodoks dininin liderleri, ünlü misyonerlerin, çeşitli din adamlarının, hatta dinî bayramların ve kiliselerin isimlerinin verilmesi,*
3. *Büyükşehirlerdeki yer isimlerini sömürge altına alınan yeni ülkede tekrar verme vasıtasıyla milli ruhun halka sindire sindire verilmesi şeklinde uygulanmıştır.*
4. *Sömürge altına alınmış geniş Kazak bozkırlarında coğrafi mekânlara verecek yeni Rusça isimler bulamadıklarında, o bölgenin Kazakça olan ismini Rusça'ya çeviriyorlardı. Bu yöntemle sömürgecilik ruhu yavaş yavaş yerleşmiş oluyordu. Meselâ, Aksu-Belovod, Balıkçı-Rıbaçıye, Şortandı-Şuçye, Kökşetav-Sinegorye, Bestau-Pyatigorsk.*
5. *Bilhassa Romanov hanedanlığındaki Çar ve prenslerin isimlerinin önüne yeni anlamına gelen novo kelimesini eklenerek isim oluşturma geleneği de oldukça yaygındı. Örnek olarak Novo-Alekseyevka, Novo-Nikolayevka, Novo-Mihailovka, Novo-Romanovka şehirlerini verebiliriz.⁸*

⁷ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 34.

⁸ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 79.

Yazar merkezce yönetilen asimile politikalarının uygulanmasında Rus göçmenlerin özel bir yer aldığını dile getirmiştir. O bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu dönemde iç Rusya’dan çok sayıda gelen göçmenlerin etkisi ile Kazakistan’daki çoğu mekan ve yer adları değiştirilmekte idi. Fakat bu yeni adlandırmalara emekçi göçmen ve işçiler karışmıyordu. Sömürgecilik ruhundaki yer adlarının verilmesi Çar hükümetinin resmi makamlarında oturan yöneticilerin doğrudan talimatları ile yapılıyordu. Yerel halktan tarıma uygun araziler alınıp merkezden gelen göçmenlere dağıtma döneminde yer adlarının zorla değiştirilip sömürgecilik içerikli adların verilme hareketi de yerel halkı zorla Ruslaştırmak ve Ortodoks dinine geçirmek siyaseti açısından gerçekleştirdiği günümüzde herkes tarafından bilinmektedir. İşte bu devirde gerçekleştirilen yer adlarının sürekli olarak değiştirilmesi tarihine ayrıntılı olarak daha sonra değineceğiz. Yedi su ve Sirderya eyaletlerindeki yeni isimler ve bu eyaletlere özel olarak yerleştirilen “biletniy” olarak adlandırılan insanların yerleştiği yerlerin adları ile sınırlandırılacaktır. Yedi su eyaletinde 1822-1899 tarihleri arasında 67 yeni yerleşim yeri kuruldu ve hepsinin adı sömürgecilik içerikli olarak verilip haritalarda yerini aldı. Bu iki eyalette yeniden oluşan 159 yeni yerleşim yerinin adlarına bakacak olursak. Hepsi de sömürgecilik ruhunu taşıyan adlandırmalardır. 1910 yılı verilerine göre Sirderya eyaletinde 1868-1906 yılları arasında göçmenlerin yerleşim yerleri bilhassa Evliya-ata ve Çernyayev’de (Çimkent) görülmektedir. Perovsk (Akmescid, şimdiki Kızıl-orda) o zaman sulanan yerlerin az olmasına bağlı olarak sadece dört yeni yerleşim yeri kuruldu. (Aleksandrovski, Skovlev, Novo-Astrahanski, Julek)”⁹

Kitabın üçüncü bölümünde “**Şuur Nasıl Ruslaştırıldı** (Alfabe Niçin Değiştirildi?)” konusu üzerinde durulmuştur. Bu bölümde Kazak Türkünün milli şuurunun nasıl oluştuğu üzerinde duran yazar alfabe ile dilin oluşumu ve gelişiminden de bahsetmiştir. Ayrıca Kazak yönetim tarzı ve toplumsal yapı üzerinde de durulmuştur. Yazar Rusların Türk hanlıklarını hakimiyeti altına aldıktan sonra milli şuurunu oluşturan unsurların bilinçli şekilde değiştirildiği üzerinde durmaktadır. Yazara göre:

“Orta Asya halklarının hepsi Rusya Çarlığının hâkimiyeti altında girdikten sonra, yukarıda ifade ettiğimiz idare sistemlerindeki farklılıkların tümü Rusya yönetim sistemine göre değiştirilmeye başlanmıştır. Kazakların tabi olduğu boy sistemine dayanan idare şekli değiştirilerek bir Kazak köyünün büyüklüğünden fazla olmayan (nüfus açısından) fakat belirli bir arazi parçasına dayanan ve birkaç aşamalı seçim sistemi getiren yeni bir idari sistemine geçilmesi ele alındı. Buradaki siyasi amaç Kazak halkının boy teşkilatına dayanan milli idare sistemini

⁹ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 81.

yok edip, iç ve dış idarenin sömürgecilerin elinde toplanması esasına dayanıyordu.”¹⁰

Hatta asimile politikaları kanuni düzenlemelere konu edilmiştir. “1719 yılı Senato’da, gayrı Rus halkları Hıristiyanlaştırma meselesi gündeme geldi. 1728 yılında Senato’da İdil boyunda yaşayan halkları Hıristiyanlaştırmak için özel bir kanun çıkarıldı. O dönemde Rus Çarlığı’nın hâkimiyeti altına alınacak yeni gayrı Rus halklara karşı da aynı politikaların izleneceği aşikârdı.”

Şuur üzerinde oynanan en önemli oyun dinin ifade şekli olan alfabe üzerinde idi.

“Kazak halkının Hıristiyanlaştırılması ve Ruslaştırılması meselesinde bu bölgedeki bütün halkları manevi yönden birbirine bağlayan Arap alfabesi yerine Rus alfabesinin kullanılması misyonerlerin öncelikli hedefi olarak belirlenmişti. Kazan’daki Dinî Akademi de bu amaçla açılmıştı. Bu amaçla İdil boyundaki halkları Hıristiyanlaştırmayı hedefleyen kurum Novokreşenskaya Kontora idi. Türkistan’da ise bu amaçla kurulan kurum Obrusitel’naya Palata (Ruslaştırma dairesi) idi.

Bu misyonerlik siyasetinin gerçekleştirilmesi görevi kutsal Sinod’un sorumluluğunda olsa da, Sinod bu işi ilmi yöntemlerle uygulanması için Rus misyoner ilim adamlarına verdi. Bunlar Türk dilli halkların bin yıldan fazla bir zamandır sahip oldukları İslam dini ile Arap alfabesini Ortodoks dini ve Rus alfabesiyle değiştirmeyi, en önemli siyasî maksat olarak kabul ettiler. Eğer bu amaç gerçekleştirilirse Türkistan ülkesindeki halkları tarihlerinden, dillerinden, örf-adetlerinden, millî şuurlarından kopararak tarihî hafızalarının silmenin ve böylece ebedi olarak manevi kölelik altında tutabilmenin mümkün olabileceği düşüncesinde idiler.”¹¹

Yazar bu bölümde, Kazak dil ve alfabesinin değiştirilmesinin perde arkasındaki sınırları ele alarak diğer Türk halklarından nasıl uzaklaştırılmak istendiği üzerinde durmuştur. Ayrıca asimile politikalarının ana hedefinin aydınlar olduğunu ve milli şuurun yok edilmesi için öncelikle onların çeşitli şekillerde ortadan kaldırıldığı üzerinde durmuştur.

Ona göre:

“Rus alfabesine geçiş döneminde ise, yani halkın kaymak tabakası diyebileceğimiz yakın tarihi bilen aydın sınıfın 1930-1937 yılları arasında yok edilmesinden sonra, yeni harf işaretlerini kullanıma sokmak isteyenler için uygun şartlar oluştu.

¹⁰ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 111.

¹¹ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 112.

Lâtin alfabesinde tek harfle gösterilen Türk dillerindeki bazı seslerin, Rus alfabesine geçildikten sonra bir birine benzemeyen farklı ve birden fazla harfle ifade edilmesinde art niyet olduğunu biliyoruz. Çünkü öncelikli olarak konuşma dilinde bir birini iyi anlayıp algılayan Türk dilli halkların, Kiril alfabesine geçtikten sonra bütün Türk dilli halklara has ortak seslerin farklı harflerle verilmesinin neticesinde birbirlerini okuyup anlamayacak hale gelmişlerdi. Dolayısıyla onlar, kitaplar kendi şivelerine tercüme edilmedikçe birbirlerini okuyup anlayamayacak hale geldiler.

Kiril alfabesine geçiş esnasında Türk diline has ortak seslerin bilinçli olarak değiştirilmesinin gizli bir şekilde yürütülmesi politikasının iç yüzünü iyi bilen A.Tajibayev, bu konu hakkında şunları söylemiştir: "...Stalin'in başında olduğu Politbüro (Merkezi komite) Türk dillerinde konuşan halkların tek imlayla yazıp bir birlerini anlayıp okuyabilecek olmalarından rahatsız oldu. Onlar Türk halklarının birleşirse, çok büyük güce sahip olacaklarından çekinmişlerdi. Dolayısıyla bu süreci durdurma telaşına düştüler. Dikkatlice bakılacak olunursa bu siyaset, Çarlık Rusya'sı devrinde Türk dillerinde konuşan halkları bir birinden ayırarak uzaklaştırmayı hedefleyen siyasetin devamından başka bir şey değildi...Bizim ortak imla kullanma fikrimize izin verilmedi. Neticesinde Rus dilinde olmayan ve sadece bizim dilimize has harflerin kullanımı konusunda (һ, и, э, Ү, Ұ, Ҙ, Ө, Ә) kendi aramızda istişare ederek çözüm aramamıza izin vermediler. Bunun neticesinde bir birimizin kitaplarını eskisi gibi rahat okuyamaz hale geldik. İşte, yarım asra yakın bir zaman geçti, dilimiz bir birinden uzaklaşmaya devam ediyor". Bu siyasî durum, halktan gizlenen meselenin esas noktasını yansıtmaktadır."¹²

Çarlık Rusyası döneminde uygulanan bu asimilasyon Sovyetler Birliği döneminde de devam etmiştir. Yazar bu durumu şöyle ifade etmektedir:

"Lâtin alfabesinin Rus alfabesiyle değiştirilmesi sırasında buna itiraz edecek bir aydın sınıfın olmamasından dolayı, bu politika hiçbir tepki görmeden uygulandı. Çar misyonerlerinin hayal ettikleri ve bu yolda yıllarca çeşitli faaliyetlerde buldukları, fakat tam olarak gerçekleştirilemeyen ideallerin Sovyet Birliği döneminde bir günde hayata geçirilmesi basit bir olay olmasa gerekir. Nitekim bu değişimle ilgili, 13 Mayıs 1941 tarihli İzvestiya gazetesinde: "...Sovyetler Birliği'nin Bilimler Akademisi'nin bünyesinde bulunan Dil Bilimi Enstitüsü, Sovyet Cumhuriyetlerinin ilmî ve sosyal kurumları büyük medenî anlam taşıyan bir başarıyı gerçekleştirdi. Bizim ülkemizin yaklaşık 50 halkı, Rus alfabesi esnasında hazırlanmış yeni alfabelere kavuştu" denmiştir. Sömürgeci misyonerlik ve Ruslaştırma düşüncesi ve bu politikanın uygulanmasından duyulan memnuniyet büyük medenî anlamı var cümlesi içinde üstü örtülü olarak vurgulanmıştır.

¹² Mirzahmetov, Kazaklar, s. 122-123.

Böylece Sovyetler Birliği bünyesinde bulunan Baltık Cumhuriyetleri, Ermenistan ve Gürcistan dışındaki bütün halkların hepsi yeni alfabeğe geçmiş oldu. Letonya, Estonya, Litvanya, Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetlerinin Hıristiyan dinine mensup olmaları ve alfabelerinin çok eski dönemlere dayanmakta olması onların alfabe değişikliğine maruz kalmamalarının bahanesi olarak ileri sürüldü.

Alfabeleri değiştirilen yaklaşık 50 halkın büyük çoğunluğu Türk ve Moğol kökenli halklardan oluşuyordu. Gelecekte bu halkların Slav kökenli halklara rakip olabileceği düşünülmüştü. Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği'nin kendi idarelerinde yaşayan diğer halkların alfabelerini değiştirme politikalarını karşılaştırdığımızda bu politikaların arka planının da ki niyetlerin benzerliği dikkat çekmektedir.

Rusya'daki Ekim devriminden önce devlet tarafından uygulanan, ama hedeflerine ulaşmamış olan Ruslaştırma ve Hıristiyanlaştırma siyasetini İ.Stalin'in zor kullanarak kararlı ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmeye çalıştığını görüyoruz.”¹³

Kitabın dördüncü bölümü eserin yazarı “Mekemtas Mirzahmetov İle Röportaj” bulunmaktadır. Bu bölümde yazarın özel yaşamı, düşünce dünyası ve bilimsel çalışmaları üzerinde durulmuştur. Yazara yöneltilen “yer adları “ile neden bu kadar ilgileniyorsunuz sorusuna verdiği cevap son derece önemlidir. O:

“Gelecek nesillerin zihninden milli yer adlarını silip atmaktı. Maksat, halkın bilincinden kendi geçmişini, tarihini çıkarıp yok etmektir. Bundan dolayı bu meseleye büyük bir önem verdim.Yer adları ile kişi adlarının Türkçe koymanın çok büyük siyasi-tarihi önemi var.”¹⁴ diyerek uygulanan politikaların siyasi ve tarihi önemine vurgu yapmıştır.

Ona yöneltilen, “1937-38 katliamı oldu. Bütün Türk Dünyasında ve özellikle Kazakistan'da binlerce bilim adamı, sanatçı, siyasetçi katledildi. Bu aydın katliamının milli kültürün gelişiminde, Sovyetlere siyasi, sosyal bağımlılık ve Ruslaştırılmada nasıl bir etkisi oldu?” sorusuna Onun verdiği:

“Stalin'in Çorçil'le yazıştığı mektuplar var. Orada Almanya'yı nasıl elimizde tutabiliriz, dediğinde, Stalin diyor ki: "Onların düşünen insanlarını sürekli öldürelim". Bunu Stalin kendi tecrübesinden biliyor. Hatırlayacak olursak 1921 yılında ilk defa Sovyetler Birliği'nde düşünürler öldürüldü. 1929 yılında ikinci defa, A. Baytursun, M. Dulat'lar bu dönemde tutuklandılar, 1936 yılında ise hepsini katletti. 1949 yılında kozmopolitlik kararını çıkarmıştır. Doğu ve Batı halkından makale yazarların tamamını hapse atmış, sürgüne yollamıştır. 1951 yılında "Kenesarı ayaklanması Rusya'ya karşı yapılmıştır" diyenleri sürgüne yolladı. 1971 yılında düşüncelerini açıklayanları bir kez daha topladı. Böylece

¹³ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 124.

¹⁴ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 150.

bize önderlik yapan kişiler seyrelmiş, bizim genofonumuz büyümemiştir. Hangi halkın aydınları güçlü olsa, o halk tez gelişir ve güçlenir. Hali hazırda Stalin'in bu metodu bütün SSCB ülkelerinde kullanılıyor. Millet kanı olan, milletin tarihini, dilini bilen, insanı koymamız gerekir yönetime. Şimdi hükümetin başına İ. Tasmaganbetov geldi, değişiklikler olmaya başladı. Bakanlıklara Muhtar Kul-Muhammed, S. Berkimbayeva'lar geldi. Hepsi halkın menfaatini öne çıkararak kişiler. Diğer bakanlar da böyle olsalar, o zaman Kazakistan şaha kalkar. Milletvekillerinin çoğu şala Kazak."¹⁵

şeklindeki cevap bir bakıma kitapta anlatılmaya çalışılan konuyu özetlemiştir.

¹⁵ Mirzahmetov, Kazaklar, s. 155-156.